

1. Definice stylu

styl

- způsob vyjádření; umění vyjádřit totéž různým způsobem (tj. stylisace)

styl v jazykovědě:

- ráz verbálního komunikátu, jeho smysl a způsob jeho uchopení
- charakter hotového komunikátu i stylistovný proces jeho tvorby (SS)
- způsob výběru jazykových prostředků a jejich využití a uspořádání v jazykových projevech (Havránek-Jedlička)
- funkčně podmíněná jazyková varianta zvolená k řešení určitého komunikačního úkolu v určité komunikační situaci
- výsledek působení stylistovných faktorů a stylových norem

- inherentní vlastností jazykových prostředků
- je-li styl vlastností jazykového projevu, potom styl řeči není styl jazyka
- styl je princip jak integrační (klasifikační), tak diferenciační (liší se příspěvky různých autorů i různé jednoho autora)

komunikát

- základní jednotka sdělování vůbec (přesahuje oblast jazykovou)
- jazykový produkt komunikační činnosti

promluva

- včilkaj možno použít pro veškeré jazykové projevy

diskurs

- dialog ev. synonymum diskuse ev. označení vybraného typu jazykových projevů (e.g. vědecký)

text

- synonymum k jazykovému projevu a (verbálnímu) komunikátu
- slovo-věta-text ekvivalentní pojmenování-výpověď-komunikát

stylém

- jazykové prostředky nesoucí stylovou hodnotu

2. Stratifikace stylistiky

stylistika

- jazykovědná disciplína studující styl (sloh)
- na základě analýsy jednotlivých textů zobecňuje zákonitosti stylisace jazykových projevů
- vnímání stylistiky nejednotné, stylistika je interdisciplinární a vůbec, bagr
- teoretická × praktická; jazykovědná × literárněvědná; synchronní × diachronní

stylisace

- volba dílčích procesů při tvorbě komunikátu

(vztah stylistiky a textové lingvistiky je evidentně velice komplikovaný, dle SS je komplementární, někdo vnímá stylistiku jako část teorie textu; teorie textu je pendant systémové lingvistiky, zabývá se produkty jazykové komunikace v jazykových i mimojazykových determinacích včetně faktorů situačních a pragmatických. Systémová lingvistika studuje jazykový systém jako množinu znaků a jejich vztahy)

Teoretická stylistika

jazykovědná

- deskripce stylu a studium jeho účinku
- analýsa projevů z hlediska jejich kompozice a stylisace
- texty umělecké i věcné

literárněvědná

- zaměřena na studium uměleckých děl a jejich prostředků

poetika

- nauka o výstavbě uměleckého díla
- stylistika – zřetel k relevanci užívaných prostředků, jejich funkci v projevu × poetika zohledňuje jen estetickou funkci

rétorika

- její dědičkou lingvostylistika

Praktická stylistika

- orientována na zvládnutí výstavby a stylisace běžných a věcných projevů

Synchronní stylistika

- studování vztahů, funkcí a účinnosti jazykových jevů v projevech z určitého období

Diachronní stylistika

- vývoj stylů, stylových vrstev a typů

Paradigmatika stylistiky

- výrazová stylistika; soubor vyjadřovacích prostředků všech jazykových rovin

Syntagmatika stylistiky

- principy využití vyjadřovacích prostředků všech jazykových rovin v tvorbě projevů

3. Klasifikace stylů – různé způsoby a kriteria

pluralita stylů

- (díky|kvůli) synonymním prostředkům jazyka, rozmanitosti komunikačních funkcí a situací

singulární styl

- styl jednoho jazykového projevu (nejméně obecný)

individuální (autorský)

- zobecnění rysů projevů téhož autora

umělecké/vědecké školy, vědeckého směru

dobový (generační)

objektivní (normovaný)

- projevy vzniklé za týchž podmínek bez přímě závislosti na autorech → **funkční styly** (věcné × estetizující; oficiálních veřejných projevů × soukromých, intimních projevů)

vertikální dělení na **vysoký, střední, nízký styl** (poznámka pro čtenáře, NESOUVISÍ s horizontálním a vertikálním členěním)

stylová sféra

- komunikáty s přibližně stejnými vlastnostmi, jež plynou ze stylových norem

stylová vrstva

- prostředky charakteristické pro danou stylovou oblast
- na základě specifických jazykových prostředků

stylový typ

- opakování společných rysů v jedné stylové oblasti
- tvořen respektováním stylových norem, vytvářen opakováním společných rysů v jedné stylové oblasti
- v Řeči o řeči se píše, že jsou vytvářeny v určité komunikační situaci a fungují jako textové vzorce, modely (e.g. slohové útvary, slohové postupy)

dělení podle dominantního OSČ, zejména funkce (=> funkční styly)

- simplexní – vydělené na základě jedné funkce
- komplexní – vydělené na základě dvou (ev. více) funkcí (e.g. styl odborný učební)

dle dalších OSČ, viz OSČ

dělení na styly jazykové a literární (viz výš)

dle stratifikace jazyka (dialekty a vůbec)

na podkladě stejné funkce a situace se konstituují **stylová stálost**

4. Funkční styly

funkce (ve stylistice vymezena až v 90s)

- záměr, který sleduje autor
- účel, kterému projev slouží
- cíl, který je projevem sledován

funkce jazyka – prostěsdělovací, výrazová a formulační

Havránek – funkční jazyk × styl (pořádek udělal Trávníček)

funkční jazyk

- funkce jazyka, langue, určen obecným účelem normovaného souboru jazykových prostředků => dnešní funkční styly
- hovorový (konverzační), pracovní (věcný), vědecký, básnický

funkční styl

- funkce jazykového projevu, parole, určen konkrétním cílem každého jazykového projevu
- praktické sdělení (zpráva), vybídnutí (výzva), přesvědčování, obecné poučení (populární), odborné poučení (výklad, dokazování) => jevy, co jsou dnes slohové útvary, slohové postupy

Trávníček

- sloh spisovný a praktický
- slohové druhy novinářský, řečnický, úřední, společenský (konverzační), umělecký

Jedlička

- styl hovorový, odborný, publicistický, umělecký
- 3 roviny stylových jevů – sféra, vrstva, typ (viz výš a ne, nerozumím tomu)

SS

- funkční styly prostředělovací, odborný, administrativní, publicistický, rétorický, umělecké literatury
- dynamiku současné češtiny nejvíc ovlivňují styly věcné
- jako kritérium vytčení přibližně samostatného stylu funkčního slouží funkce a výrazové prostředky
- stylová diferenciacie jazyka odrazem všech funkcí jazyka ve společnosti a rozmanitých komunikačních situacích
- styl ovlivňován mnoha faktory
- funkční styl vymezen na základě převažující funkce komunikátu
- funkční styly jsou objektivní, interindividuální, mimopersonální
- funkční styly jsou přibližně abstrakcí funkce komunikace

dle Jakobsona má jazyk nejen **funkci komunikační**, ale i **poetickou, metajazykovou a fatickou** (kontaktní)

5. Obecné vymezení stylové normy

Komunikační norma

- norma užívání jazyka závislá na situačních faktorech
- volně dle ESČ pravidla, podle nichž intuitivně volíme komunikační prostředky adekvátní situacím; úzus

Jazyková norma

- soubor jazykových prostředků, které společnost vnímá jako závazné
- to, co se používá

Stylová norma

- pravidla pro využívání stylů při tvorbě řeči

- dodržování stylového modelu (e.g. spisovnost v odborném a administrativním projevu)

6. Stylotvorné faktory

- veškeré okolnosti a vlivy, které usměrňují výběr jazykových prostředků
- nejvyšším komunikačním cílem je komunikační úspěšnost
- krom OSČ a SSČ existují faktory formující komunikační situaci, komunikačními faktory jsou všechny vlivy, které jsou odrazem dobového kontextu (kontext sociální, politický, ekonomický, kulturní), jsou nadřazeny SČ
- jazyková komunikace není ovlivněna jen charakterem specifické funkce a cíle jazykového komunikátu, ale i aktéry

Objektivní stylotvorné faktory (OSČ)

- OSČ plynou s toho, čím je autor obklopen, co jeho projev podmiňuje, usměrňuje, doprovází
- základní funkce komunikátu – vždy sdělná (esteticky × věcně, ev. odborně); direktivní, operativní, regulativní, persvazivní
- ráz komunikátu – soukromost-veřejnost; adresát; oficiálnost, modelovost
- kód komunikace – verbální či neverbální, verbální mluvenost × psanost
- místo a čas komunikace
- míra připravenosti (spontánnosti)
- téma a jeho uchopení (na hradě se SSČ)

Subjektivní stylotvorné faktory (SSČ)

- autorský styl závislý na osobnostních rysech autora
- ovládání kódu komunikace, znalost tématu a obsahu, kulturní rozhled, záměr autora
- zkušenost, emotivnost, sociální prostředí, biologické faktory – pohlaví, věk; postoj k adresátovi
- na jejich základě se vymezují subjektivní styly (mužský × ženský, dle věku...)

7. Kompozice textu z hlediska stylistiky

- patří sem horizontální a vertikální členění, koherence a koheze, slohové postupy, intertextovost a určitě ještě něco

kompozice

- základní výstavba textu
- uspořádání všech složek jazykového projevu do uspořádaného celku slynoucího vnitřním řádem

disposice

- kompozice na tematické úrovni

Horizontální členění

- lineární na úvodní, střední a závěrečnou část; kapitoly a odstavce; sloky a verše
- rozdělení informací do jednotlivých výpovědí

- možná formalisace – administrativa, dopisy
- odstavec by měl být monotematický, jednotlivé by na sebe měly navazovat
 - měkký, plynulý přechod
 - ostrý, tvrdý přechod

Vertikální členění

- hierarchie informací a jejich vzájemné vztahy, může přesahovat text (intertextovost)
- odlišení podstatného od doplňujícího (a persvaze) (*tuto svou poznámku zpětně nechápu...*)

Koheze

- souvisí s horizontálním členěním
- výrazová spojitost (stylová jednota a navazování výpovědí – odstavců – větších celků)

Koherence

- souvisí s vertikálním členěním
- jednota obsahu a tematická návaznost jednotlivých složek
- odkazy v textu

komplexy komunikátů – víc autorů → dialog...

8. Slohové postupy

- jisté modely textové a jazykové výstavby (vztah k funkci sdělení)
- základní linie výstavby v rovině tematické a jazykové
- autor volí rozsah a pojetí podávaných informací => rozhoduje se pro jistý model vyjádření vztahů
- informační, vyprávěcí, popisný, výkladový, úvahový
- makrokompozice – použití slohových útvarů při tvorbě textu, architektura textu
- mikrokompozice – souvislosti mezi jednotlivými kousky textu, tektonika textu

Slohové útvary

- konkrétní realizace abstraktních stylových modelů
- zobecněné typy projevů příznačné pro určité stylové oblasti
- jeden slohový útvar se může vyskytovat v několika funkčních stylových oblastech
- žánr – na úrovni hotových typů textů patřících do jednotlivých oblastí komunikace (*at' už to znamená cokoliv...*)

Informační slohový postup

- konstatuje aktuálně pojatá fakta
- možná nevyjádřenost textové souvislosti (nekoheznost) => výčet
- administrativa, prakticky odborný text, kratší žánry publicistické, stručná soukromá komunikace

Modifikace:

- kontextový – zpravodajství
- nekontextový – telegram, SMS, plakáty

Vyprávěcí slohový postup

- směřuje k vyjádření procesy, za kterého se něco děje, něco vzniká
- jedinečné události, projev koherentní, souvislý, často subjektivizovaný
- běžná komunikace, publicistika, v beletrii (*a co v ní není...*)

Modifikace:

- běžné vyprávění – de facto spontánní mluvená komunikace
- umělecké vyprávění – propracovanost kompozice, různé dějové linie (méně rozvinuté v populárně naučném, beletristická publicistika)
- k určení, o kterou modifikaci se jedná, neslouží rozsah – protože vtipy

Popisný slohový postup

- možná nekoheznost, ale větší subjektivita než u ISP
- hodně modifikací, dle příslušnosti k funkčnímu stylu
- nadčasovost, 3. osoba, přítomnost, hodně substantiv a adjektiv

Modifikace:

- prostý – diferenční, náznaky VypSP; běžná komunikace; v beletrii propracovanější
- umělecký – líčení – záznam subjektivního dojmu
- charakteristika – popis distinktivních rysů, hodnocení člověka; vnější, vnitřní, nepřímá
- úplný – vytčení všech znaků objektu; téměř neexistuje; právo, administrativa
- vědecký – zařazení objektu do vztahu s už definovanými jinými objekty
- děje – pracovní postup; obecný, ne unikátní
- statický × dynamický

Výkladový slohový postup

- výklad vědecký × odborný × popularizující
- zachycení vnitřních souvislostí sdělovaných faktů
- odborné texty, analytická publicistika

Modifikace:

- induktivní – analýza faktů a jejich postupné zobecňování; rozsáhlejší; rozbor -> závěr; subjektivnější
- deduktivní – dokládání, specifikování definice či obecnějšího konstatování; sevřenost

Úvahový slohový postup

subjektivní výkladový

- vede čtenáře k zaujímání postoje
- analytická publicistika, eseje

Modifikace:

- odborné sféry
- umělecký – subjektivnější úvaha; nemusí být „dokončený“

9. Intertextovost a styl

- komunikáty nejsou autonomní, replika navazuje na repliku, komunikát na jiné komunikáty → **kontinuální řetězce**
- mezi komunikáty dochází k různým vztahům – přenosy pasáží – výpůjčky, aluze, citace
- **intertextovost** – vzájemné vztahy mezi komunikáty
- navazování (konexe) – pokračování, popření, odmítnutí předchozího
- **nonautonomnost** komunikátu => **pretext**
- kontinuita – etika – odkazy na literaturu
- kryptocitace × obecná znalost
- mezitextová návaznost na téma a smysl, článek na na titulek... bagr
- každý komunikát mohe být potenciálním pretextem pro další komunikát
- metatexty
- **intratextovost** – v rámci jednoho textu (komunikátu)
- **rámec**
 - hypotéza → analýza a argumentace → zhodnocení → návrat k hypotéze
 - mohe být i v tvorbě jednoho autora (Havránek začal stejnou problematikou, kterou skončil)

10. Stylová charakteristika výrazových prostředků – příznaky, stylová hodnota

- **příznak** – distinktivní rys s určitým významem (má-li rys, je příznakový, nemá-li, není)
- **bezpříznakový prostředek** frekventovaný, stylově-dobově-lokálně nezabarvený, neexpresivní
- bezpříznakovou a příznakovou komplementární a vzájemně proměnné
- varianty × konkurenty
- **stylová hodnota** nadřazena stylovému příznaku
- jednotlivé stylové příznaky utvářejí dohromady stylovou hodnotu
- stylová hodnota spojena s konkrétním uplatněním v komunikační situaci
- **stálá stylová hodnota** – adherentní a inherentní
- **kontextová stylová hodnota** – aktualizace významu

Různá obskurní slova

expresivnost – vyjádření citového, hodnotícího a volního vztahu k označované skutečnosti; konotativní rys

nočnílost – opak expresivnosti

gnómičnost – stručnost

adherentní – realizující se jen někde

inherentní – ustálená, systémová, neoddělitelně spjatá s významem určitého bytu

kolokvialismy – hovorové výrazové prostředky

aluze – náznakové navázání na jiný text, reprodukce jen některých složek, rovin